

... Vi er faktisk begge to vilde med de samme bøger

Om ni til 12-åriges bestsellerlæsninger med vægt på tolkninger af karakterer

Anne Petersen

Forskningscenter Kultur og pædagogik

Program Æstetik og pædagogik

Projekttitel Æstetik og fanfiction

Projektperiode 2016-2018

Samarbejdspartnere

Lektor Thessa Jensen og videnskabelig assistent Lysa Westberg Center for interaktive digitale medier, Aalborg Universitet. Mit projekt er en del af et samlet projekt om fanfiction og fankultur, der forventes publiceret og at gennemgå en peer reviewing proces. Vi har også en aftale om, at Majken Hansen fra Hverdagskulturprogrammet kan deltage med publicering af nogle af sine resultater og en aftale om et analyseseminar. Overskriften er et citat fra et interview med Alma og Asta på 12 år.

Baggrund

Digitale medier medfører nye skriftkulturer og øget skærmlæsning i fritiden. I vores samfund er det en norm, at det er godt at kunne læse. Det er også en forudsætning for demokratisk deltagelse og for kulturel deltagelse. Omgang med fiktioner og fiktionsbasering er i større og større grad en del af samfundslivet og bliver forudsætninger for at kunne deltage i og forstå samfundet (Hjarvard, 2008). Bogen har stor autoritet som videnskilde og indgår stadig i mange børns hverdag som noget, de foretrækker, når de skal hygge sig. Der er ikke overraskende stadig større konkurrence fra andre medier. Ifølge Hansens læsevaneundersøgelse (2014) foretrækker 11% børn i 3. til 6. klasse læsning, når de skal hygge sig i deres fritid. Noget tyder på, at bestsellere og fankultur kan skabe læsere blandt børn, der ellers ikke har foretrukket læsning (Petersen, 2012b).

R. Röst viser med sit arbejde, hvordan anbragte børns læselyst kan mødes med modvilje blandt pædagoger inden for specialområdet. Hendes litteratursociologiske undersøgelse af børns (manglende) muligheder for at møde fritidslæsning og opbakning til læsning under anbringelser har ført til et større pædagogisk og socialpolitisk projekt *Læs for livet*, som er støttet af Egmontfonden. Hun har påvist dels manglende interesse for børns fritidslæsning, dels direkte modvilje mod litteratur og et generelt fravær af bøger i det fysiske rum. Alene det at bøgerne ikke er til stede gør det vanskeligt at vælge. Mit eget projekt om børnelitteratur i dagtilbud (2007a og b) viser, at også i dagtilbud kan det være svært at møde bogen, og allerede her medvirker pædagoger til at forstærke ulighed. Jeg har dog indtryk af, at der er sket en hel del på dagtilbudsområdet siden min undersøgelse, uden jeg dog har andet belæg end besøg i dagtilbud og diverse projekter om dialogisk læsning. Projekter som ikke nødvendigvis tilgodeser de æstetiske aspekter eller lystdimensionerne. Dimensioner der kan betyde noget for senere etablering af læserpositioner og egne valg.

Fritidslæsning spiller en rolle i social forvandling. Derfor er der brug for, at pædagoger kan inddrage denne viden i det pædagogiske arbejde. Fritidslæsning er noget andet end skolelæsning. Set i et læseindlæringsperspektiv er det træningstid. Det er i fritiden, man øver sig. Den gamle børnelitteraturforsker og forsker i læsevaner T. Weinreich vendte ofte tilbage til fritidslæsningens betydning. Han siger, det er særligt omkring 10-årsalderen nogle børn begynder at falde fra. Det er derfor interessant at se på de omstændigheder, der gør sig gældende, når de holder ved. Men fritidslæsning er ikke kun træning. Det er en del af kulturen og det er en del af kulturen på en ny digital skriftkulturs præmisser. Dertil kommer, at litteratur – også den populære og fanfiction – fungerer med æstetiske virkemidler. Man forstår kun litteratur, når man forstår den æstetisk.

Der er ikke særlig meget fokus på børne- og ungdomslitteratur, børns egenkultur eller fankultur i pædagoguddannelsen. Der er i den nye uddannelse et mediemodul, hvori børns egenkultur kan indgå og selvfølgelig særligt mediekultur indgår. Det ligger ikke i kortene, at viden om børns fritidslæsning er en obligatorisk del af uddannelsen. (Lov om pædagoguddannelse af 14. januar, 2014). Det er ellers et for vigtigt emne til at overlade til lærerprofessionen alene. Mine meddelere fortæller mig, at de bedst kan lide de bøger, de selv vælger i fritiden. Det er faktisk interessant at få kigget på, på hvilke måder, der kan være tale om æstetisk fordybelse her.

Formål

Formålet med projektet er at få viden om de bøger børn selv vælger i deres fritid, den æstetik og kultur der er omkring de valg, de foretager og de potentialer for litterær kompetence, bestsellerlæsning kan indebære. Viden som har betydning for pædagogisk arbejde med børn og unge både inden for normalområdet og for specialområdet. Det handler om barnets og den unges mulighed for at skabe social forandring og skabe sig en fremtid.

Fritidslæsning er en mindre, men betydningsfuld del af børne- og ungdomskulturelle sammenhænge. Når den forskningsmæssige ramme sættes med begreberne fankultur, fanfiction, crossmedia kommunikation kan vi undersøge både æstetiske kendetegn og måder, hvorpå kendskab til bøgerne spredes og hvorfor og hvordan fiktion og litteratur får stor værdi og prestige. Det kan ske gennem fankultur. På platformen Movellas.com, som er en platform, hvor fanfiction læses og deles, har man af og til holdt konkurrencer, hvor det viser sig, at papirbogen er noget af det sejeste at vinde. Papirbogen rangerer højt i det kulturelle hierarki blandt fans af boybands og unge internetskribenter. Der er et stort dilemma i at pædagogisere fritidsaktiviteter som handler om fanfiction. Ofte er temaerne eksistentielle og kan have en privat karakter, som ikke synes relevant at dele med voksne. Hvor det faktisk netop er pointen, de ikke skal deles med voksne. De handler ofte om *shipping* (pardannelse) og romance. Nå ja, og om at redde verden. Derfor kigges på bøgernes æstetiske kendetegn, særligt ud fra børnenes forståelser af karakterne.

Problemformulering

I æstetisk sammenhæng anses populærlitteratur for mindre æstetisk værdifuld og identifikatoriske læsninger for at have en manglende erkendelsesmæssig dimension. Det er problematisk og det er interessant at anfægte gyldigheden af disse faglige antagelser.

Forskningsspørgsmål

Hvad er en fanlæser?

Belyst ved følgende:

- Læserpositioner i bestseller-litteraturen.
- Læserpositioner hos empiriske læsere.
- Kommunikation om litteratur på sociale medier.
- Karakteristikker af bestsellers æstetik og værdien af identifikatorisk læsning med fokus på karakterernes rolle. Her inddrages fanfiction.

Metode

Indsamling og analyse af empirisk materiale i form af interviews med læsere i alderen ni til 12 år, læsninger af romaner og af fanfictioner skrevet i forlængelse af de romaner, meddelerne fortæller om. Ud over romaner og fanfictioner betragtes også kommunikation på sociale medier og anden kommunikation som empirisk materiale. Der er altså fokus på modellæser og empirisk læser, og der er fokus på sociale og æstetiske kommunikationsformer. Har en lille meddelelgruppe, jeg interviewer løbende 2016.

Analysestrategi

Analyser af bestsellerværker ud fra Eco's teorier om modellæseren og hans teorier om bestsellerens komplekse æstetik. Eco (1983 og 1999). Analyser af interviews med fans og af interaktioner på sociale medier (Jensen og Vistisen, 2013). Analyser af læsning og skrivning som æstetisk og social praksis (Rosenblatt, 1988). Ofte opereres med en progression fra

1. ordenslæser. Karakteriseret ved identifikation, projektion og involvering og
2. ordenslæser. Karakteriseret ved refleksion, intellektuel refleksion og fordybelse.

Jeg vil ikke se de to positioner som bestemt af en progression fra et til to, tværtimod vil jeg værdsætte den læserposition, der er i en 1. ordenslæsning. Og derved vil jeg bruge en model, der pendler mellem 1. og 2. ordenslæserpositioner og se på fordybelsesmuligheder i dem begge.

Jeg vil bruge **studenterinddragelse i form af et analyseseminar på et mediemodul** for at føje emnet ind i undervisningen og for at lære af de studerendes ideer. Og måske bruge autoetnografiske elementer i analyseseminaret. På analyseseminaret deltager mine samarbejdspartnere.

Forskningsfelt

I uddannelsessystemet er der på alle niveauer et mål om læring via analytisk distance. I arbejdet med litteratur kommer det blandt andet til udtryk i mangel på anerkendelse af den identifikatoriske eller projektive læsning og i manglen på anerkendelse af de æstetiske kvaliteter ved bestsellers. Hvis man læser sig selv ind i værket, læser man ikke værkets æstetik i sig selv, men foretager netop en projektion. Animositeten over for den projektive læsning stammer blandt andet fra traditionen for nykritik (se Larsen, 2010). Der er en god grund til denne animositet over for projektioner. Der er en reel risiko for, at man med sådan en læserposition ikke forstår værket. Men måske bliver man klogere på sig selv alligevel? Eksistentielle læserpositioner ses ofte, ikke kun hos unge, og slet ikke kun inden for det populære (Paahus, 2008).

Når store børn vælger selv, vælger de bestsellerlitteratur og når de forstår sig selv som fans kan der netop være tale om projektioner i og med, læseren identificerer sig med værkets karakterer og i forlængelse her af læser eller skriver fanfiction. Det er karaktererne, plot og univers, der bærer læseoplevelserne. Og der skrives videre på karaktererne.

Derfor vælger jeg at undersøge hvilke bestsellere børn på mellem ni og 12 er fans af. Jeg undersøger æstetiske kvaliteter, der kendetegner disse værker og kommunikative sammenhænge og fanfictions, der opstår omkring disse bestsellers.

Projektet er en del af et projekt om fanfiction og fankultur, et vidensfelt der har været under opbygning internationalt gennem en del år og som er ved at finde et miljø i Danmark, blandt i det samarbejde jeg har med Thessa Jensen og Lysa Westberg. Fanfiction er en del af internettets delekultur og en stadigt voksende skriftkultur. Det er det felt, projektet skriver sig ind i. Internationalt er feltet båret af blandt andet H. Jenkins (se litteraturlisten). Forskningsmiljøer hvor populærkulturelle fortællinger danner basis dels for udvikling af ny viden.

Jenkins (f. 1958) er i dag professor ved University of Southern California USC og desuden kendt for sine mange år på Massachusetts Institute of Technology MIT. Han er en af de førende inden for feltet New Media Literacy NML, han arbejder ofte i fællesskab med andre, helt i overensstemmelse med det begreb, han siger er kendetegnende for samtidens (uddannelses-)kultur, nemlig deltagelsesfællesskaberne. Han er kendt for begreberne *Convergence Culture*, *Participatory Culture* og studiet af nye sammenhænge mellem fans og medieindustri og dermed de – konvergente og transmediale – fiktioner, som fans og industri arbejder sammen om at skabe. Et af de centrale studier er her Harry Potter som case og skabelsen af den sociale netværksbestseller. Se også Jensen og Vistisen (2013).

”Populærkultur er hypotekst til det meste ungdomskultur og populærkulturelle tendenser som splat, fantasy, goth, steampunk. Der er særligt mange creepy og paranormale litterære figurer på banen i populærkulturen i disse år. Genrerne kommer på flere platforme, jf begreber som crossmedia, transmedia og konvergens (Jenkins med mange flere). Det vil sige som tv-serier, på film, bøger og ikke mindst med en righoldig og kompleks variation af digitalt-sociale tekster, der som en ny form for publikumsorganisering er uhyre interessant” (fra min anmeldelse af Jenkins i Gjallerhorn).

Jeg anvender begreberne bestsellere, YA (Young adult) og populærlitteratur. Dertil kommer konkrete eksempler på fanfiction, der har en righoldig genrevariation.

Forventede resultater

At få bekræftet forskningens antagelser om, at bestsellerfans læser med en stærk involvering og med en vægt på karakter, plot og univers. Som det nye ønsker jeg at finde de potentialer for refleksive æstetiske læsninger, der er i en læserposition som fan. Og dermed få belæg for at argumentere for involverende og projektive læserpositioner.

Litteratur

Primære kilder: Netværk med fanfiction

Movellas.com

Wattpad.com

Faglitteratur og baggrund

Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog af 14.1.2014.

Black, Rebecca W. (2008) *Adolescents and On Line Fan Fiction*. Peter Lang NY.

Hansen, S.R. (2014). *Når børn vælger tekster. En kvantitativ undersøgelse af børns læsevaner i fritiden*. DPU. Aarhus Universitet.

- Hjarvard, S. (2008). *En verden af medier*. Samfundslitteratur. Roskilde.
- Jenkins, H., S. Ford & J.Green (2013) *Spreadable Media*. New York University Press.
- Jenkins, H. *Reading in a Participatory Culture, remixing Moby-Dick in the English Classroom*, ed. H. Jenkins og W. Kelley i samarbejde med K. Clinton, J. McWilliams, R. Pitts-Wiley og E. Reilly. I tilknytning her til: *Flows of Reading: Engaging with Texts*, som kan findes på <http://scalar.usc.edu/scalar/>, som er et af de mange communities, der findes og hvor viden deles gratis.
- Jensen, Thessa; Vistisen, Peter. (2013). *Tent-Poles of the Bestseller : How Cross-media Storytelling can spin off a Mainstream Bestseller*. I: Akademisk kvarter / Academic Quarter, Vol. 7, 2013, s. 237-248.
- Larsen, F.S. (2010). Nykritik. In *Litteraturens tilgange*. Academica. Aarhus.
- Meyrowitz, J. (1985). *No sense of Place*. Oxford University Press.
- Pahuus, M. (2008). *Distance og involverethed.: et tema i eksistenstænkning og eksistensdigtning*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag. (Dialektika-serien, Vol. 3).
- Petersen, A. (2007a). Billedbøger i brug. In *Børnelitteratur i tiden*. Red. Mørch-Hansen og Pohl. Høst og søn.
- Petersen, A. (2007b). *Den tilsidesatte bog*. Klim. Aarhus.
- Petersen, A. (2012a). Fantasy, fysik og fanfiktion. In *Hvad gør vi med børnelitteraturen*. Red. K.E.Knudsen. Syddansk Universitetsforlag. Odense.
- Petersen, A. (2012b). *Fankultur og fanfiktion*. VIASysteme. Aarhus.
- Petersen, A. (2013). Anmeldelse af Jenkins, H. *Reading in a Participatory Culture, remixing Moby-Dick in the English Classroom*, ed. H. Jenkins et.al. Gjallerhorn. Nr. 17. VIAUC.dk
- Steffensen, A.Ø. og T. Weinreich. (2000). *Børn læser bøger : læsevaner, læsefærdighed, højt/læsning*. Center for børnelitteraturs Skriftserie (3). Roskilde Universitetsforlag. Frederiksberg.
- Weinreich. T. (1996). *Bøger kan brænde: rapport om børn og bøger i skole og fritid*. - Danmarks Lærerhøjskole. København.

Kilder til Ranchel Røsts projekt Læs for livet og baggrundsstof hertil

<http://www.laesforlivet.dk/>

<http://www.socialpaedagogen.dk/Arkiv/2014/15-2014/Laes-for-livet-Skal-anbragte-boern-da-skaanes-for-boeger.aspx>

<http://universitetsavisen.dk/videnskab/speciale-adgang-til-boger-er-vigtigt-trin-pa-den-socialle-stige>

<https://www.folkeskolen.dk/547942/socialpaedagoger-haemmer-ubevidst-anbragte-boerns-lyst-til-at-laese>

<http://ucl.stg.ding.dbc.dk/en/search/ting/term.subject%3D%22b%C3%B8rneforsorg%22?size=10&facets%5B0%5D=facet.subject:anbragte%20b%C3%B8rn&facets%5B%5D=facet.creator%3A%20rachel%20r%C3%B6st>

<http://www.slvidensbank.dk/da/Articles/ChildrenAndYoung/Socialt%20udsatte/Laes%20for%20livet.aspx>

Om det landsdækkende projekt Sprogpakken, hvori dialogisk læsning indgår

<http://sprogpakken.dk/foraeldre/dialogisk.php>